

Т.А. КАЗАКЕВИЧ,

студентка 2 курсу

ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»

Науковий керівник:

О.В. ГАВРИЛОВА,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін

ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ТВОРУ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «ТАНГО СМЕРТІ»

Актуальність теми. Культурологічний підхід при вивченні української літератури є вимогою таких нормативних документів: Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Державного стандарту базової та повної загальної освіти, Концепції у державному стандарті зазначено, що культурологічний принцип забезпечує «усвідомлення художньої літератури як важливого складника мистецтва; ознайомленню учнів із фундаментальними цінностями світової художньої культури; розкриттю особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті...» та передбачає «висвітлення зв'язків літератури з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей» [3].

Розглянувши твір Ю. Винничука «Танго смерті» можна виділити такі складові, які допоможуть розкрити культурні особливості Львівщини у XX-XXI ст.: по-перше це історичні факти та етноособливості м. Львів у повоєнний та після воєнний час; по-друге, містичні та міфологічні аспекти твору; по-третє, особливості етнопсихології, менталітет головних героїв.

Мета роботи – висвітлити особливості культури Львівщини у XX-XXI ст. на прикладі твору Ю. Винничука «Танго смерті».

Творчість Ю. Винничука з різних аспектів досліджували Я. Голобородько, О. Грищенко, С. Олійник, О. Романенко, М. Рябченко, Р. Семків та ін. Але жоден з науковців не ставив собі за мету культурологічний аспект творчості Ю. Винничука «Танго смерті».

Розглянемо роман з позиції його складових: історія, містика, етнографія та менталітет героїв.

Історія. Варто зауважити, що це не історичний роман, проте твір Ю.Винничука дозволяє побачити Львів у повоєнні та після воєнні роки. Автор дає можливість відчувати культурну прірву у Львові за часи Польщі і при Радянській владі.

Символізм і навіть потойбічність пронизує весь текст, не оминувши увагою й назву твору «Танго смерті», що пов'язана з Янівським концтабором.

Під час вбивств у Янівському концентраційному таборі (нім. Zwangsarbeitslager Lemberg-Janowska), створеному 1941 року як табір примусової праці (у деяких джерелах – винищувальний табір), завжди грала музика. Оркестр був із ув'язнених, у їх числі були – професор Львівської державної консерваторії Штрікс, диригент опери Мунд та інші відомі українські музиканти. Вони грали одну і ту ж мелодію невідомого автора – «Танго смерті». «Німці зобов'язали кількох єврейських музикантів створити оркестр і грати різні мелодії приреченим на розстріл. Серед тих мелодій було танго, яке назвали «Тангом смерті» [2, с. 77]. Як зазначає Ю. Винничук: «Це танго – абсолютно безпечне. У Польщі набуло популярності через те, що закохані замовляли це танго в ресторані і під його музику стрілялися. Потім це ж танго виконували в концтаборі. Його грали, коли розстрілювали в таборі людей» [1].

Історична основа твору простежується з початку ХХ століття, охоплює роки Другої світової війни та сучасність. Точність дат вражає. Автор постає перед нами як дослідник і як історик, який намагається передати суть війни і знищення євреїв у м. Львів. Читаючи рукопис, Ярош дізнався про життя і страждання людей, кинутих напризволяще ще у роки війни; він відчував ніби сам усе пережив, але звідки всі ці почуття взялись він не здогадувався.

Містика. Автор знаходить досить цікавий спосіб поєднати історію і містику, показати циклоподібну зміну часу, вказати на вічність музики і людської душі: «Захопившись дослідженням і перекладом арканумських текстів, головний герой Ярош з'ясував, що Арканум мав свою «Книгу Смерті», відмінну від єгипетської і тибетської. Правда, вона збереглася не так добре, мала значні лакуни, але окремі пісні з цієї «Книги» вражали досконалістю. Давні арканумці вірили в те, що кожна людина має дві душі, одну смертну і другу безсмертну, яка й переселяється в іншу людину. Пісні з «Книги Смерті» виконували не після смерті, а перед, тобто людині ще живій, але умираючій, ці пісні мали полегшити перехід на інший світ, ба не тільки полегшити, а виконати роль проводиря, провести безсмертну душу померлого крізь усі митарства потойбіччя і повернути назад для життя» [2, с. 20]. «Танго і стало тією мелодією, яка відіграла роль тунелю для нового перевтілення душі... Нове народження душі відбувалося лише з тими, хто перед смертю чув нашу оркестру. А відтак вони воскресали і жили, і, можливо, досі живуть...» [2, с. 103].

Містицизм у творі займає одне з провідних місць. Слова професора Йосипа Мількера спонукають героїв згадати сенс життя і смерті. Мількер розповідає про зв'язок танго з душею, підкреслює важливість нот танго такими словами «Ми грали відоме усім танго, в яке було вмонтовано усього лише 12 нот з манускрипту. Без цих нот танго втрачало будь яку силу», звертає увагу на свого роду реінкарнацію.

Подорож головного героя бібліотекою є примарною, містичною, обрана автором для того, щоб розгадати загадку і знайти зниклі аркуші. Герой починає свою подорож зі Стелажа під номером 18, і діставшись до десятої полиці узяв третю книгу з лівого краю. Книга доволі важка. Там був аркуш паперу в двос

складений». Знайшовши потрібне герой повірив у свою відчайдушність і прямує до 1000 стелажа, а потім – прямує до третього і четвертого.

Етнографія. Автор підкреслює етноособливості міста Львів і його мешканців через показ Ринку, буркотіння гуцулів, які намагалися вигідно продати свій товар, незвичний День прання, взаємодію друзів – поляка, українця, німця і єврея ...

Досить незвичним Львів постає для сучасних громадян зі спогадів головного героя. Текст прикрашають яскраві описи міста, його звуків та запахів «Місто міняло своє обличчя упродовж дня до невпізнання. На світанку, коли воно ще дрімало, в'їжджали на Ринок вози, наладовані городиною, а інші вози важко торохтіли бруківкою, розвозячи бочки з пивом та різні товари, а потім починали лунати дзвоники трамваїв, цокотіли фіякри, шурхали мітли, після сьомої на вулицях з'являлися учні, прямуючи до шкіл, місто прокидалося уже повністю...» [2, с. 21]. Досить містичним постає перед нами вечірнє місто: «Але найпривабливіше Львів виглядав вечорами, коли запалювалися ліхтарі, блимали яскраві неонові написи й реклами, світилися вітрини, а з ресторацій і каварень долинала музика, тоді залюднювалося корзо, від готелю «Жоржа» і аж до кінця Академічної, починаючи з шостої вечора і геть за дев'яту, сновигали тлуми spacerовичів...» [2, с. 23].

Лексика твору оригінальна, створена поєднанням діалектизмів, наприклад: «Мечку, сервус! Але ти батяр! Як ти ту графиню файно обкрутив! Бодай ті дундер свиснув! Ану хляпни мені ту пару слів на своїй фотці!» [2, с. 29].

Люди. Ю. Винничук показує пересічних львів'ян, які патріотично протидіють нацистському терору, віддано захищають своє місто, культуру та традиції. «Львів'яни кинулися з якоюсь приреченою відчайдушністю і дивовижним запалом в очах барикадувати геть усі вулиці, без жодного плану, керуючись лише самим бажанням будь-що захистити місто... волочили старі авта, поламані столи, подірявлені балії й ванни, драбини, балки, двері, витягали навіть власні меблі з помешкань, валили дерева, штовхали поперед себе важкі візки, на яких були мішки з піском і шутером, знімали каналізаційні люки й ховали так, аби ворог міг провалитися» [2, с. 241]. Місто постає як образ національної єдності та сили. Львів протистояв нацистам цілих десять днів: «За 5 днів німці захопили Голландію, а ще за 5 – Бельгію і Францію, за 7 днів було зламано опір Югославії, за 4 дні німці сягнули польсько-советського кордону на півночі Польщі, за 10 днів улітку 1941 р. вони зайняли всю Західну Україну, а ще за 10 – вийшли на береги Дніпра» [2, с. 244]».

Яскраво простежуються особливості людської природи на прикладі жіночих образів – пані Голди, матері Яроша та бібліотекаря пані Конопельки.

Висновок:

Ю. Винничук у творі «Танго смерті» застосував свій авторський рецепт, вдало поєднавши історію, етнографію, містику, гумор і еротичу. Роман поєднав минуле і сучасне, це свого роду «львівський міф», який допомагає привернути увагу читачів та туристів до історії міста Лева, це роман про відродження міста,

що, немов Фенікс, відроджується через мову, звуки, запахи, проступає через палімпсести пам'яті мешканців і гостей міста.

Твір «Танго смерті» допоможе зрозуміти теми, які довгий час замовчувались – Голокост і історія львівських євреїв.

Список використаних джерел:

1. «Я не описываю секс на полном серьезе» - Юрий Винничук презентовал «Танго смерти» [Електронне джерело]. Режим доступу: http://gazeta.ua/ru/articles/culture/_a-ne-opisyvayu-seks-na-polnom-sereze-urij-vinnichuk-presentoval-tango-smerti/457373. - Назва з екрана.

2. Винничук, Ю. Танго смерті [Текст]: роман / Юрій Винничук; худож.-оформлювач О. Іванова. – Харків: Фоліо, 2013. – 379 с.